

POPOTNIK.

List za šolo in dom.

Izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca, ter velja za celo leto 3 gl., za pol leta 1 gl. 60 kr. — Posamezne številke dobivajo se po 15 kr. — Na anonimne dopise se ne ozira. — Rokopisi in na oceno poslani knjige se ne vračajo. — Spisi in dopisi naj se blagovoljivo pošiljati (frankirani) uredništvu; naročnine, oznanila in reklamacije pa upravništvu: Reiserstrasse 8 v Mariboru. — Za oznanila plačuje se od navadne vrste, če se enkrat natisne 15 kr.

Vsebina. Razpis nagrad. — Črtice o zdravoslovju. — Kvintilijanovi nazori o vzgoji značaja. — Učne slike iz prirodopisja. — Književno poročilo. — Anton Vidovič. † — Dopisi. — Razne stvari. — Spremembe pri učiteljstvu. — Inserati.

Razpis nagrad.

Upravni odbor „Zaveze slovenskih učiteljskih društev“, katera si je pri letošnjem glavnem zborovanju o Veliki noči izvolila „Popotnik“ svojim glasilom, dovolil je vsled sklepa z dne 3. t. o. „Pop.“ uredništvu v namen obdarenja pisateljev določeno denarno svoto.

Odzivljajoč se dotičnemu odborovemu sklepu razpisuje podpisano uredništvo s tem za dohajajoče mu tri najboljše izvirne razprave ali pedagogične-, šolsko-politične-, ali didaktično-metodične vsebine — ne da bi določilo kakšno posebno nalogo — tri darila po

4, 3 in 2 ces. zlata

pod temi-le pogoji:

1. Razprave, ki se poganjajo za darila, morajo biti pri določilni kot take označene in imeti na čelu svoje geslo; baš isto geslo se ima nahajati na priloženem zapečatenem ovitku, v kojem je adresa pisateljeva.

2. Vposlana dela „za nagrado“ si bode uredništvo poljubno izbralo in v „Popotnik“-u 1890. leta priobčevalo. Dela čez 1/2 tisk. pole obsežna, ki se ne dadó lahko razdeliti v 2 številki, se navadno ne sprejemajo. Da je delo kratko, še ni nobeden vzrok, da bi se odklonilo.

3. Ko so se dela priobčila, sodijo o njih posebni ocenitelji in naznanijo uredništvu one 3 spise, katere so spoznali (tako po nalogi, katero si je pisatelj izbral, kakor po vsebini in obliki itd.) za najboljše. Uredništvo potem takoj objavi to razsodbo in razpošlje darila. Imena pisateljev obznanijo se le tedaj, ako dotični v to privolijo. Dela, ki se niso ponatisnila, kakor ovitki z geslom neobdarjenih spisov bodo se, ako kdo to zahteva, do 30. maja 1891. l. vračali, nereklamovani pa po tem obroku vničili.

4. Izvolitev oceniteljev prepušča se prihodnji delegaciji „Zaveze“, in leko bi ta odklonila, bode uredništvo skrbelo za to, da pridobi za oceno del in prisodbo daril odlične osebe.

Maribor, dne 25. oktobra 1889.

Uredništvo „Popotnik“-a. *)

*) Slavna uredništva slovenskih časopisov se v ljudo prosijo, da ta „Razpis“ blagovoljno ponatisnejo.

Črtice o zdravoslovju.

(Spisuje Simon Meglič.)

(Dalje.)

O hranitbi.

Samoljubje privede človeka do tega, da skuša, kolikor mogoče svoje življenje v zdravju ohraniti in si je podaljšati. Vže Hufeland pravi, da je bila od nekdaj glavna skrb in temeljni smoter človeštva podaljšati si svoje življenje. Sicer pravi strogi teolog in v usodo veren orientalec: „Ni-li vsakej stvari njeni konec določen, in kdo zamore le za jeden las širokosti ali jedno minuto dolgoti svojemu življenju pridjati?“ Filozof pa nas uči smrt zaničevati ter življenje z intenzivno vporabo podvojiti. Adept pa nam ponuja svoj „elixir“ za življenje, meneč: „Kdor mojo pripravo pridno vporablja, sme upati, da doseže visoko starost“. Mazač in „padar“ pa ti zagotovita, da ni boljšega pripomočka za ohranitev zdravja, kakor da si pustiš o pravem času na žili puščati ter se izčistiti. Praktični zdravnik pa nam veli: „Kaj iščete posebnih sredstev za ohranjenje vašega zdravja? Ne pustite si nijedne bolezni izeimiti, a tisto, katera vas napade, bodem vže jaz sè svojo umetnostjo pregnal; to je jedino prava pot dolgotrajnemu življenju!“

Iz predstoječega se tedaj razvidi, kako različna, zmotana in prekoslovna so bila pota in so še, po katerih si poskušamo svoje zdravje ohraniti, a jasno je, da nijeden teh potov ni pravi, ker noben ne ustreza prirodnim zakonom; mi si zamoremo le po spolnovanju načina prirodnega življenja svoje zdravje ohraniti in nit svojega življenja podaljšati. Naloga zdravoslovja pa je, da nam pove pravila in predpise v dosego te svrhe. Naloga, katero sem si danes izbral pa je najimnitnejši oddelek zdravoslovja in to je „hranitba“.

Kaj pa je hranitba? Vse, kar živi, povžije samo sebe, enako luči, ki je produkt vedne kemične zveze in razpada. Kar v slednjem trenutku izgubimo, mora se v istem času zopet nadomestiti. Organičen nagon po nadomestku je glad; živež pa je nadomestek vporabe. Hranitba je tedaj tisti postopek, po katerem se potrošene sestavine organizma nadomestijo, ter se moč in gorkota, kateri vedno oddajamo, vnovič nastaneta. Hranitba je identična z zgradbo živalskega organizma, hranila, namreč: beljakovina, tolšča, ogljikovi hidrati in voda, katera so v živežu, so tako rekoč kameni, s katerimi se prečudno poslopje našega trupla sezida. Neki ameriški časnik popisuje ta postopek sè sledečimi sicer drastičnimi a pogodnimi besedami: Ako čitatelj tega časnika še jedno leto živi, bode se njegov samosvesten „jaz“ še le iz tega naredil, iz česar sirovine še celo niso stvorjene. Jeden del njegovega trupla zori še le v zrnu bližnje žetve. Drugi del njegovega trupla kupi ali pusti kupiti v obliki krompirja. Tretji del se mora še le v južnih rižnih poljih nabrati. Še celo njegovo govorilo, s katerim tako modro govori, mora sedaj služiti nižjim stvarim v meketanje, mukanje, rjoenje in drugim glasom rogate in pernate svojati. Žakelj fosfatov, s katerimi svoje polje gnoji, ima v sebi velik del od tega, kar bode njegova okostnica, da še več kot to: največi del njegovega trupla ni drugega kot voda, in poglavitni deli njegovega trupla morajo se poiskati v rekah, vodnjakih in oblakih neba! — To vse pa le velja za leta razvitka. Trdni deli odraslega trupla izpreminjajo se le prav po malem.

Kaj pa se zgodi, ako odvezamemo truplu potrebno hranilo? Ako se truplu zadostna množina hranil odtegne, tedaj se načne podstat lastnega trupla, da zamoreta moč in gorkota nastati. Podstat, kateri se najpred načne, je tolsča, v truplu zaloga. To se pokaže najjasneje v gotovih boleznih, n. pr. v vročinski bolezni, v kateri traja dalj časa nedovoljna hranitba. Lep primer v to nam dajejo velblodi, katerim na dolgotrajnem potovanju s tolsčo napolnjena grba polagoma zginje in Arabec celo prav reče, da velblod na svojem potovanju o svoji grbi živi. Traja pa nedovoljna hranitba dalj časa, tedaj nastopi smrt vsled lakote.

Chossat je našel, da nastane smrt vsled lakote, ako zgubi žival 0.4 svoje teže. In to vsodepolno število velja toliko za žabe, kolikor za ptiče, za človeka in opico. Akoravno dvoživke 23krat toliko časa vztrajajo, kakor dojivke, poginejo vendar, ko so izgubile 0.4 svoje telesne teže. To nam kaže, da se pri dvoživkah 23krat počasneje tvarina menjava, kakor pri dojivkah. Vpraša se sedaj, koliko časa zamore se-li človek postiti? Iz preiskav se je razvidelo, da so ljudje 14 do 20 dni brez živeža prebili, pri sami vodi in popolnej mirnosti pa še čez 40 dni. Ker pa nimamo niti veselja niti volje toliko časa se postiti ali post premišljevat, zato raji pogledimo kakovost hranil.

Hranila so neustrojna (neorganska) in ustrojna (organska). Najvažniša neustrojna hranila so fosforove kisle soli, katere potrebujemo za rast našim kestem; potem apno nahajoče se v pitni vodi — in klorove spojitve, katera so sestavni deli našega trupla. Vsa našeta neustrojna hranila pa so v ustrojnih, rastlinskih in živalskih hranilih in mi potrebujemo zraven le dodatka soli. Ako se povživajo tu in tam drugi neustrojni podstati, zgodi se le zarad bolehnega pohota.

Ustrojna hranila pa so: ogljikovi hidrati, beljakovina in tolsča. Najvažniši ogljikovi hidrati so škrob, guma in sladkor.

Po teh razpravah nastane vprašanje, koliko potrebujemo za fiziologično pravo hranitbo na beljakovini in koliko na ogljikovih hidratih. Dokazano je, da potrebujemo štirikrat toliko ogljikovih hidratov, kakor beljakovin, ker se v nas pretekajoča kri le počasi vporabi, a moči in gorkote pa potrebujemo vsak trenotek — z vsakim dihlijem.

Kaj naj tedaj živimo? Tukaj nam nasvetuje zopet slavni Hufeland, največi zdravnik svojega časa, kateri je spisal Makrobiotiko,* ali umetnost dolgo časa živeti, sledeče: „Pri izbiranju živeža drži se bolj rastlinstva. Mesna jedila imajo nagnenje k gnjilobi, a rastlinska k izkisanju in zboljšanju gnjilobe, naše vedne in najbližnje sovražnice. Jedila iz živalstva naredijo vedno bolj dražljivo vroče — iz rastlinstva pa hladneje, milejo kri in odstranijo notranjo ganjenost, telesne in duševne dražesti. Posebno pa o poletju vzdrži se kolikor mogoče mesa in kadar nadvladajo mrzlične bolezni. Tudi je dokazano, da mesojedei ne dosežejo visoke starosti, temveč ljudje, živeči o rastlinstvu, zelenjavi, sadju in zrnju.“

Dokazal sem vže v svojem prvem oddelku (o dihanju), da so ljudje, živeči o zelenjavah in mleku, najvišjo starost dosegli. Jaz sicer odkritosrčno povem, da se ne ogrevam za vegetarijanstvo; tudi mi je obče čislani zdravnik pregledavši moj spis „o zdravoslovju“ neposredno oponesel, češ, „vi se potegujete za vegetarijanstvo, a plačate vendar na mesec precejšnjo svoto mesarju“ — navzlic temu pa sem odločno za to, kar pravi Dr. Flügge: „Ko otroku zobje

*) Tudi „slovensko pisano makrobiotiko“ od Dr. Preloga imamo.

zrastejo, t. j. po dovršenem tretjem letu; naj je le vsake štiri ure in dá naj se mu razven poprejšnjega živeža, juhe iz pšenične moke, riža, sago, krompirja, kruha, vkuhanega sadja posebno pa mleka tudi drugo zdravo zelenjavo in surovo sadje. Meso bodi le v redkih slučajih dovoljeno; v obče pa je boljše da se deci pred dovršenim sedmim letom ne daje mesa“.

Pogledimo sedaj tabelo, katero sta sestavila po najnovejših preiskavah slavnoznana Voit in Pettenkofer, da se prepričamo v kakej razmeri so najnavadnija hranila med seboj:

Hrana	Beljakovine	Ogljikovega	Tolšče	Vode	Hrana	Beljakovine	Ogljikovega	Tolšče	Vode
	o/o	hidrata				o/o	hidrata		
Meso ima	21·9	0·9	1	75·9	Koruza ima	11	67	7	13·5
Leča "	26	55	2	14	Riž "	7·5	78	1·5	13·5
Fižol "	24	55	2	14	Krompir "	2	21·8	1	75
Grah "	22·5	58	2·5	14·3	Mleko "	4·1	4·2	3·9	87·1
Proso "	14·5	66·5	3	14	Jajca "	14·1	0	10·9	73·9
Pšenič. moka "	11·8	73·6	1	12·6	Sir (parmes.) "	44·1	6·6	16	27·6
Rž "	11	71·9	1·6	14	Mandelj "	25	9·5	55	3·5
Oves "	14·5	63·4	6	14	Jabolko "	0·3	14·9	0	84·5

Iz tega je razvidno 1. da nima meso temuč stročnine največ dušca obsežnega živeža; 2. da nima meso, temuč stročnice in zrno največ ogljenca; 3. da nima meso skoraj nič ogljikovega hidrata, ter se zastran tega ne more smatrati za popolni živež, ker ogljikovi hidrati (škrob, sladkor, guma) proizročijo moč in gorkoto, beljakovina pa je potrebna za pripravljanje krvi. Trdilo se je sicer do najnovejšega časa, da je beljakovina od živalstva laglje prebavljiva ter se bolje vporabi, kakor ista od rastlinstva, a to je bila le zmota, kakor nam dokaže prof. Voit: „Odkar se je našlo, da je v rastlinah, kakor v živalih ista voda, iste rudninske sestavine železa in fosforove soli, katere so potrebne za napravo krvi, da je še v več rastlinskih semenih v večjem številu, kakor v mesu, in je ravno tako ista tolšča in beljakovina ter da so ogljikovi hidrati za napravo tolšče, ve se tudi, zakaj se nekatere živali zamorejo hraniti sè sehom a druge z mesom in da je mogoče človeku se o samem rastlinstvu živeti. Važna je le praktična sestava. Iz vseh živežev daje nam le pšenica popolno hrano v pravi razmeri. Riž in pa koruza, o kojih mnogo narodov prigodno in skoro izključljivo živi, potrebujeta le mali dodatek beljakovine, katera naj se vže vzame bodi-si iz rastlinstva ali živalstva, da postaneta idealno popolni živež“.

(Konec prih.)

Popravek: V slednji številki se je pripetila stavcu kaj pačljiva pomota. Na 304. strani je namreč p. 17. vrsti od zgoraj vrnil 16 vrst, ki morajo stati na koncu pred: (Dalje prih.) Pravilno mora priti za vprašanjem: „Kaj pa je polno sopenje?“ 34. vrsta: „Kako vsak zdravi“ itd. — Prejšnjih 16 vrst od: „Obe notranji — do mičnost“ pa za besedami: „in hrkanje bo izostalo“ (str. 306), kar si naj blagovolijo p. n. bralci in častite bralke popraviti.

Kvintilijanovi nazori o vzgoji značaja.

(F. Brežnik.)

(Dalje.)

Kaj? Ne bode-li ta mož, katerega poučujem, tudi v vojski, ako je treba vojake za boj navdušiti, iz obilnih naukov modrosti svoj govor sestavil? Kako bi se iznebili oni, ki v boj gredó, tolikega strahu pred težavami, pred bolečinami in naposled celo pred smrtjo, ako ne bi njih mesto zavzelo domoljubje, hrabrost in živa podoba tega, kar je pošteno? Za to stvar pa bode druge ljudi gotovo oni najbolje pregovoril, ki se je o njej sam preje osvedočil. Kajti pretvarjanje se izda, naj se še tako varuje; in vzmožnost v zgovornosti še ni bila nikdar tolika, da ne bi omahovala in se spodtikala, kedarkoli se besede z mišljenjem ne vjemajo. Hudobnež je pa primoran drugače misliti in drugače govoriti. Poštenjakom ne bo nikdar manjkalo lepih besedij, nikdar iznajdenosti najprimernejših predmetov, ki se odlikuje, če tudi krasú lišena, vendar po prirodnosti, in vse, kar je pošteno povedano, je tudi lepo povedano. Torej mladenci, pa ne samo vi, ampak možje vsake starosti (kajti pravi volji ni nobeden čas prepozen) popenjajmo se za to in delajmo na to; morda nam se posreči, da dosežemo dovršenost. Če namreč prirodnost ne ovira, da postane kdo pošten in v zgovornosti izurjen mož: zakaj ne bi kdo sam za se oboje doseči mogel? Zakaj ne bi vsak upal, da bode on taisti postal? In ako bi za to duševna moč ne zadostovala: bodemo vendar, naj dosežemo katero stopinjo koli, v obojem oziru boljši. Vsakako pa se mora misel zatreti, da se dá zgovornost, najlepša stvar, združiti z npravstvenimi napakami. Zgovornost je treba, če jo dobijo hudobneži v last, samo imeti za zlo; saj jih napravi, ako jim je dana, še zlobnejše.

Ker¹⁾ mora govornik poštenjak biti, treba mu bo pred vsem popenjati se za krepostjo, ki se da, če tudi se nekateri njeni pojavi privajajo, le s poukom dovršiti. Govornik ima tedaj pred vsem svojo npravnost z učenjem vzgajati in blažiti in ves pouk o poštenosti in pravičnosti predelati, brez katerega ne more nihče niti poštenjak niti govornik postati. Ali naj se mari mnenju pridružimo, da se npravnost prirodi in s poukom nič ne pospeši? Saj je znano, da se ročna dela in med njimi najbolj zaničljiva ne dajo izvršiti brez učitelja, krepost pa, mimo katere ni ljudem nič dano, s čimur bi se bolj približevali nesmrtnim bogovom, dobivali bi slučajno in brez truda, samo zaradi tega, ker smo se narodili? Bode-li vzdržen, ki še ne ve, kaj je vzdržnost? In hraber, ki ni nikakor odpravil strahu pred bolečino, smrtjo in vražami? Pravičen, ki ni nikdar v precej učenem govoru razlagal naukov o pravičnosti in poštenosti, nikdar zakonov, ki so po naravi dani vsem stvarém, posebni ljudstvom in narodom? O kako malenkostno zmatrajo to stvar tisti, katerim se zdi tako lahka! Pa pustimo to, o čemur menda niti oni ne dvomi, ki se je učenosti tako rekôč samo z ustnicami dotaknil. Obrniti se hočem k temu nastopnemu le, da še v zgovornosti zadosti izurjen postal ne bode oni, ki ni niti vseh močij narave natančno vzpoznal niti npravnosti poblašil z nauki in razumnostjo. Zares L. Kras ne trdi zaman v tretji knjigi o Govorniku, da pripada ves nauk o poštenosti, pravičnosti, resnici, kreposti in vseh tem nasprotnih lastnostih

¹⁾ Kvint. XII, 2.

prav za prav govorništvo, in da rabijo modreci retorsko orožje, ne svojega, kedar one z govorniškimi silami branijo. Pa taisti vendar priznava, da je treba one razprave iz modroslovja jemati, gledé na to, ker jih je večinoma ono v svoji lasti imelo. Odtodi prihaja tudi Ciceronova trditev v mnogih knjigah in pismih, da izvira govornika spretnost iz globočine modroslovja in da so zbog tega nekoliko časa učitelji npravnosti in govorništva taisti bili. Zatorej ta moj vzpodbud ne meri na to, da naj bi bil govornik po vsem modree, ker se ni nobeden drug stan bolj oddaljil od državnega življenja in vsega govornikovega poslovanja nego modroslovski. Kajti kateri modrec je bil dostikrat pri sodiščih ali slaven v ljudskih zborih? Naposled kateri modree se je bavil kedaj ravno s tem, kar premnogi najbolj zaukazujejo, namreč z vladanjem države? Pa jaz vendar hočem, da postane moj učencee rimski modrec, ki se izkaže pravega moža državnika v stvarnih poskušnjah in dejanjih, ne pa v samotnih razpravah. Toda ker se modrovanje, zanemarjeno od onih, ki so se govorništvo posvetili, ne nahaja več v javnem življenju na foru, ampak se je umaknilo najpreje v stebreniške hodnike in gimnazije, potem v šolske shode; si mora govornik to, kar mu je neizogibno potrebno in se od učiteljev govorništva ne predava, od onih priskrbeti, pri katerih se je še ohranilo. On mora tiste pisatelje natančno predelati, ki pouk o kreposti razpravljajo, da kaže kot govornik v svojem življenju natančno vedo božjih in človeških zadev. Koliko veličastnejši in lepši pa bi se ti nauki zdeli, ako bi jih oni učili, ki znajo tudi najvrleje govoriti? O da bi vendar enkrat prišel čas, ko si prisvoji kak dovršen govornik, kakoršnega si želimo, to umetnost ponosnega imena, ki je ostudna postala po pregrehah onih, ki so njene vrline ogrdili, in ko jo vtelesi govorništvo kakor stvar zopet pridobljeno.

Kvintilijanu je zgovornost prva veda, ona je čez vse druge, ona je kraljica vseh ved. Zatorej naj ji vse druge služijo in tako tudi modroslovje. Tega se ima tedaj bodoči govornik pridno učiti pa le v ta namen, da si razum razbistri, vest kolikor mogoče rahločutno napravi in razločevati more, kaj je dobro, kaj zlo; na kratko rečeno, da postane praktičen mož, ki je vzmožen državnega poslovanja. S trudapolnimi filozofskimi razpravami, ki zahtevajo samotnega življenja in po katerih se do resnice pride, naj se govornik po Kvintilijanovem mnenju ne peča, ampak on naj postane le rimski (= praktičen) modree. Kvintilijan sam razvija svoje mnenje takole:

Ker se deli modroslovje v tri dele: 1. v nauk o veselstvu, 2. v nauk o človeškem npravnem delovanju, 3. v nauk o mišljenju: umé se samo ob sebi, da je z govornikovim poslom v tesni zvezi. Kajti v oziru nauka o mišljenju ali logike — da po vrsti od vzadej začnem — ne bi vtegnil nihče dvomiti, ki pomisli, da ima govornik vedeti pravi pomen vsake besede, dvoumne stvari razodeti, zvite razjasniti, o neresnih soditi, marsikatero sestaviti in rešiti. Pa logike ni treba tako natančno in jedrovito rabiti kakor pri učenem prepiranju, ker nima govornik poslušaleev le poučiti, ampak tudi ganiti in kratkočasiti; v to svrho mu je pa potreben navdušen, jednat in krasen govor, kakor je sila rek večá od globokih potokov in v široki strugi tekoča voda bolj deroča nego ozka in ob kamenčkih se vstavljajoča. In kakor učitelji telovadstva tako zvaníh pravil učencem ne vcepljajo zaradi tega, da bi se vseh poslužili samo pri

borenju — kajti s težo, močjo in pogumom se več opravi — ampak da bi imeli obilje teh pravil, izmed katerih bi pri priliki to ali ono pokazali: tako bode ta del modroslovja, namreč dialektika, ali če jo imenujemo rajši prepirka — da si je koristna, če hočemo kaj določiti, skrajšati, ločiti, kar je različno, razjasniti, kar je dvoumno, razsoditi, razdeliti, privabiti in zamotati — vendar več koristi oviral, naj se le borb na foru celó polasti, in s preveliko natančnostjo uničil po lastni podrobnosti razkosane moči. Zatorej vtegneš mnogokatero najti, ki so čudovito premeteni v prepiranju, ki so pa, opustivši tako neplodovito pričkanje, baš tako nesposobni za važnejše stvari, kakor se dajo nekatere živalice, ki so na tesnem prostoru nagle, na polju vjeti.

Gotovo pa ugaja govorniku ves npravstveni del modroslovja, ki se etika imenuje. Kajti gledé na toliko mnogovrstnost pravd, o katerih sem v prejšnjih knjigah razpravljal, ker se preiskava v nekaterih z domnevanjem, ker se druge zvršijo z razsodbami, zopet druge se iz pravnega stališča odklonijo ali preložijo, druge okrajsajo ali same med seboj stikajo ali pa vsled dvoumnosti na razne strani raztezajo; ne da se skoraj nobena navesti, v katerih se ne bi nekoliko razpravljalo o pravičnosti in kreposti, in vsakemu je dobro znano, da se premnoge pravde pečajo večinoma z npravstvenimi raziskavami. Gledé na posvetovanja pa, se-li dá katero izvršiti, a da se ne bi razpravljalo o poštenosti? Saj se še celo v tako zvanem tretjem delu ¹⁾, ki sestaja v pohvali in graji, razpravljata krepost in zlobnost. Ali nima govornik premnogih stvari povedati o pravičnosti, hrabrosti, vzdržnosti, zmernosti in blagočestivosti?²⁾ Toda oni poštenjak, kateremu te stvari niso samo po izrazih znane in jih ni samo po pripovedovanju od drugih zvedel v ta namen, da bi mogel pri priliki o njih govoriti, ampak ki si je kreposti v sree vsadil in ž njimi uravnost poblašil, bo tudi tako mislil, in ne bo trudapolno premišljeval, kaj bi govoril, ampak bo v govoru zares pokazal svojo znanost.

(Konec prih.)

Učne slike iz prirodopisja.

Spisuje A. Kosi.

Jež.

(Na podlagi 128. spisa, glej III. Berilo str. 140.)

Učni pripomočki: živ jež, če to nemogoče, natlačen eksemplar ali vsaj dobra ježeva podoba; njegovo ozobje.

A. Življenje.

Kaj ne, da ga ni med vami otroka, ki bi ne poznal živali, koje tukaj vidite? Dá, jež je to. — Kje ste še drugdje videli ježa? Doma v sobi. — Kje

¹⁾ V genus demonstrativum.

²⁾ Pojem latinske besede ‚pietas‘ je jako obširen. V obče znači prirojeno udanost in ljubezen do onih, katerim kaj dolgujemo. Ljubezen do boga — stvarnika imenujemo pobožnost (pietas est iustitia erga deos); ljubezen gojijo otroci do svojih roditeljev in sorodnikov — otroška ljubezen; naposled goji vsak značajan človek ljubezen do domovine — domoljubje (pietas est, per quam sanguine coniunctis patriaeque benevolum officium et diligens tributur cultus)

si ga videl ti? Na vrtu, pod grmom, pod suhljadjo, v gozdu. — O čem se živi jež? Jež žré: Črve, polže, ličinke, žabe, najrajši pa ima miši, loti se pa tudi sadja, če drugega ne dobi. — Pazite! Jež se živi tudi o kuščarjih in kačah ter pohrusta zelo strupenega gada šè strupenimi zobi vred, ne da bi mu to kaj škodovalo. Ponovi vse o ježevej hrani. G! Kedar hodi jež na lov? Po noči. Po dnevi leži skrit pod kakim grmom v luknji ter mirno čaka temne noči, kajti s taisto se začne še le pravo ježevo življenje. — Ježa imamo za „ponočnjaka“. Zakaj neki? Kaj pa žré jež po zimi, ko ni najti polžev, kač, kuščarjev? Po zimi ni treba ježu hrane, ker takrat spi. — Ko začno v poznej jeseni mrzli vetrovi pihati in kadar že, kakor ljudje pravijo, nekoliko „po zimi diši“, takrat se začne tudi jež za zimo pripravljati. Pod kakim vejevjem ali v grmu izkoplje si v zemljo 30—50cm globoko luknjo ali jamo, nastelje si jo z mehkim mahom, listjem, travo in drugimi enakimi stvarmi, da je prav mehka in topla. V tej luknji prespi jež celo zimo, navadno do meseca marcija, ko ga tople pomladansko solnce predrami iz dolgega zimskega spanja.

Kaj dela jež po zimi? Kedar se vže začne na zimo pripravljati? S čim si nastelje jamo? Njegovo stanovanje obstoji iz jedne glavne in dveh postranskih lukenj. — Iz česa obstoji ježevo stanovanje?

Samica vrže meseca julija ali avgusta kakih 5—8 skoraj čisto golih ježkov, katerim pa vže v par tednih zrastejo tenke bôdice. Ko so nežni mladiči štiri tedne stari, si začno v spremstvu svojih starih, pri katerih ostanejo do jeseni, sami zivež iskati.*) Naenkrat nastopivša ali zelo ostra zima umori mnogo mladih ježev. — Kedar in koliko mladih vrže samica? Kakšni so začetka? Kako dolgo ne zapusté starih? Kaj škoduje mladičem? Mladi ježi se hitro privadijo hiše in je ne zapusté kaj radi, če so se enkrat že v njej vdomačili. Čemu pa imajo ljudje ježe po hišah? Zato, da jim miši in razne žužke zatiravajo. — Še bolj koristni, kakor po hišah, so ježi na vrtéh, zatorej ga vzamite, kedar ga kje najdete, ter ga nesite na domači vrt. Kako pa bode ondi koristil? Je-li jež prijetnega duha? Ne, on je neprijetnega duha: smrdi. — Kaj stori, če mu preti kje kakšna nevarnost? On se zavije v klopčič, skrivši glavo in nogo in potegnivši kožo z iglami ali bodicami pred-se. Ponovi to. K! — Bodice v klopčič zavitega ježa izgledajo kot na vse strani sovražniku v bran postavljeni bajoneti. Njegovi največi sovražniki so velike uhariče, psi in lisice; tudi klopi ali klešci, bolhe in gliste ga kaj rade nadlegujejo in mučijo. — Povej. U! Če ježa psi kje ovohajo, ne dadó mu mirú, tako dolgo vohajo in lajajo okolo njega, da si nosove na njegovih bodicah okrvavé. Vže bolj zvita je lisica; ježev klopčič tako dolgo valja, da ga privalja do kakšnega potoka in v vodi je siromak jež primoran se jej udati. Ponovi še enkrat vse, kar smo o ježevej hrani povedali. C! Je-li tedaj koristen ali škodljiv? Da bi jež skrivaj piščeta davil in hodil krav sesat — vse to so prazne čenče. Istina pa je, da išče in žré ta „bodeči gost“ kakor ga nekateri imenujejo, jajčeca, pa tudi mladiče ptičev, ki delajo na zemlji svoja gnjezda. Celó majhnih zajčkov se včasih loti. — Lovei se pritožujejo, da jim pokončuje jerebičja jajca in tudi mlade jerebice same.

*) Mladi ježi, ki prezimijo, niso takej v prvem, ampak še le v drugem poletju za plodenje sposobni, kar je zelo čudno in njihovo množitev tudi bistveno ovira.

Ali ima jež mnogo sovražnikov? Imenuj je! Kaj storé psi, kaj lisice ž njim? S čim jež koristi. Ali dela tudi majhno škodo? S čim pa? Pomnite: škoda, ko je jež napravi, je tako majhna, da bi bilo res zelo nespametno, če bi ga kdo radi tega preganjal. Ali mi znate kakšno lastnost ježevo imenovati? Je nepreviden, boječ, neukreten ali telebast. Poslušajte: Jež se boji zelo vode, a če v njo pride, ne utone, temveč plava, čeprav težavno, h kraju. Navzlic njegovej precej hitrej hoji, vendar zelo počasi naprej pride. Idóč navzdol, se navadno prekucuje. — Kaj veš o ježevih lastnostih?

B. Popis.

Koliko meri raztegnjen jež v dolgost in koliko v visokost. 25—30cm v dolgosti in nekaj čez 12cm v visokosti. — Pokaži to na meterskej meri tukaj. P! Kakšne podobe je njegovo truplo? Okroglaste. — Oglejmo si sedaj posamezne dele njegovega telesa natančneje. Kaj lahko rečemo o glavi? Da je podolgovata, primeroma precej velika in se končuje v zategnjen gobec ali rilček. — Kaj ima na koncu rilca? Črn nosek, ki je podoben pasjemu in vedno mokroten. — Ker imajo nekateri ježi krajši, drugi zopet daljši rilček, razločuje ljudstvo pasji in svinjski jež. Kaj pa ima jež v ustih? Zobe. (Učitelj pokaže ježevo ozobje, če ima taisto pri rokah). — Kaj mislite, koliko zobov ima? 36? — Zobovje je precej špičasto in podobno nekoliko zobovju ropnih živali; ker se pa živi jež tudi od različnih žuželk, pravimo, da spada k žuželkojednim ropnim živalim. Kakšne so njegove oči? Poglej! Majhne. — Kakšna ušesa? Kratke, okrožene. Tudi noge so kratke in s kremplji (5) oborožene. — Med tem ko druge živali navadno samo na prste stopajo, hodi jež s celim podplatom, zato mu pravimo, da je „podplatar“. Povej to. Č! — Kakšen je njegov rep? Zelo kratek. — S čim je njegovo truplo pokrito? Z bodečimi do 2cm dolgimi iglami in po trebuhu, po prsih, po nogah in po glavi s ščetinasto dlako.

Če si mi jedno takšno ježevo bodico natančneje ogledamo, zapazimo, da je pri korenu slabejša nego v sredini in da ima na koncu močno, trnasto ost. Kaj veš o ježevej bodici? Kaj pa bomo rekli o barvi te živali? Njegove igle so menjalno bele rujavočrne, ščetinasta dlaka je siva, po straneh rumenkasta. — Ponovitev! Kaj veš o velikosti ježa? Kaj o barvi njegovega trupla? Kakšna je glava? Kaj je vse na njej? Kam prištevam krta? Zakaj? itd. — Ponovi se tudi o življenju krta.

C. Naloga.

Jež se popiše po učiteljevem navodilu na podlagi te-le dispozicije: a) ime, b) kje se nahaja, c) hrana, č) množenje, d) lastnosti, e) sovražniki, f) korist in kvarljivost njegova, g) velikost, h) dlaka in barva, i) glava, j) zobovje, k) kam ga prištevamo, l) nos, m) oči, n) ušesa, o) trup, p) rep, r) noge, s) prsti in kremplji.

Književna poročila.

Lehrpläne für die Volksschulen des Küstenlandes. [Konec.]
To vsestransko zmanjšanje učnega časa pa je bilo seveda možno le vsled skrčenja učiva po vseh razredih in oddelkih. Najobčutljivejše je zadelo to skrčenje telovadbo. Telovadbi se je izkazala v prvih načrtih posebna pozornost;

njeno učivo je bilo tako na drobno razloženo, da bi bilo v taki razložbi za-
doščevalo za vsak podrobni učni načrt. Bili so pač v tedanjih najvišjih mero-
dajnih krogih drugih nazorov o telovadbi nego dandanes, in na to se je moral
g. sestavljavec ozirati. V novih načrtih je stisneno vse učivo telovadbe v na-
stopni stavek: Redne in proste vaje, telovadne igre in kjer je mogoče naj se
telovadi na aparatih. — Skrčilo se je dalje učivo realijam; saj zahteva to
najočitnejše šolska novela. Vendar pa ne pade ta razlika v načrtih toliko v
oči, ker se določuje to učivo (sedaj kot prej) bolj z občnimi izrazi. — Blizu
jednaka osoda kot telovadbo je zadela tudi ročna dela. Začetek pouka v njih
se je potisnil v 2. šolsko leto. Iz urnikov za jednorazredne in dvorazredne
(razdeljene) šole (z dvema narodnostima) so se ročna dela celò izpustila. —
Izgubil je na učivu tudi pouk v jeziku, pridobilo pa branje, kateremu so se
odkazale posebne ure z ozirom na zahteve šolske novele. Prav zaradi tega se
je zvečšal čas in učivo računstvu v prvem šolskem letu, zmanjšalo pa učivo v
viših letnih tečajih, ker se je računstvo združilo z geometričnim oblikoslovjem.
— Nekatere predmete je reduciranje časa (in dosledno: učiva) manj zadelo,
take n. pr. petje (kračeno le v razdeljenih jednorazrednicah in dvorazrednicah),
druge zopet nič, kakor n. pr. verstvo, ki je v I. in tudi II. razredu nekaterih
šol celò pridobilo na času. — V petju se je dodala v smotru k narodni pesmi
še cerkvena pesem, in sicer vsled više gori imenovanega ministerskega ukaza.
Gotovo se je cerkvena pesem — ki more biti tudi národna — preveč zane-
marjala. Sicer bi ne bilo treba te izrečne zahteve. Tudi učenje besed v pesmi
na pamet se tirja. To dá slutiti neko domnevanje, da se je dosedaj postopalo
pri pouku v petju premalo metodično. In ta domneva žal ni neosnovana! Petju
po sluhu se je čas nekaj razširil, petju po glasbah pa zmanjšal. — Nekateri
predmeti so kračeni z istodobnim poukom v oddelkih, drugi z odpahnenjem
učiva za 7. in 8. letni tečaj, n. pr. v učenem načrtu za drugi jezik v ljudskih
šolah, zopet drugi, da se jim določuje učivo bolj v občnih izrazih, n. pr. iz
nazornega nauka v 2. oziroma v 3. letnem tečaju.

Ali ne le s krčenjem časa in učiva, ampak tudi z novo razvrstitvijo
učnih predmetov v načrtih in urnikih se posredstveno priznava prednost neka-
terim predmetom. Pisanje se je postavilo pred učni jezik, računstvo in geo-
metrično oblikoslovje pred realije, petje in ročna dela pred telovadbo, katera
je sedaj najbolj potisnena v kot.

V prvi izdavi je motila pregledovaveca (in čitaveca) oddaljenost učnega
načrta od dotičnega urnika oziroma učnega redu. Ta nedostatek se je —
kolikor se je dalo — v novi izdavi popravil z drugačno razvrstitvijo tvarine.
Tú sledi zaporedoma vse, kar spada k isti vrsti ljudskih šol: za urnikom učni
red (kder sploh je) in za tem učni načrt. — Istodobni pouk po razdelkih je
zaznamovan sedaj sè zvezdico; prej tega ni bilo, kar je čitaveca na prvi pogled
motilo, dokler se ni sè soštevanjem učnih ur sam prepričal tega, kar mu sedaj
zvezdica pravi. — K zboljšanju bi jaz prišteval tudi razdelitev jednournega
pouka na teden nekaterih predmetov v 2 poluri, n. pr. pri petju. Jedno celo
uro baviti se z istim predmetom otrokom rado preseda; včasih tudi premi-
njevanje uka, vaje ali učne tvarine v okviru istega predmeta malo izdá. To je
opaziti n. pr. pri branju, pisanju, petju tudi pri višoletnikih. V takem
slučaju vpliva najbolj razdelitev učnega časa v polure, kar je tem lože, ako je
dotičnemu predmetu odkazanih le malo ur ali celo jedna sama ura na teden.

Na nekaterih mestih so izdelani novi učni načrti z večo natančnostjo;
tako je v razdeljenih dvorazrednicah II. skupina I. razreda razdeljena v dva
oddelka z neposrednim in posrednim poukom, tako imata v trirazrednicah oba
oddelka II. razreda in v čveterorazrednicah štirje viši letni tečaji ure razdeljene
po uku in ponavljanju.

Vsebinsa knjige v novi izdavi in dosledno njena kupna cena se je zmanj-
šala, ker se je izpustilo marsikaj, kar ni bilo našim primorskim šolskim od-

nošajem toliko potrebno. Izpustil se je urnik za šesterorazredno ljudso šolo z 8 letnimi tečaji; učni red za nerazdeljeno šolo dvorazrednico; urniki za nedeljeno in deljeno jednorazrednico in dvorazrednico, za trirazrednico, čveterorazrednico in peterorazrednico sè 6 letnimi tečaji in za šesterorazrednico z 8 letnimi tečaji, v katerih se uči razven materinskega jezika še drugi jezik; urnika za osmerorazredno deško in dekliško šolo, v kateri se razen materinskega še nemški jezik uči; učni načrt za šesterorazredno ljudsko šolo z 8 letnimi tečaji. — Na novo sta izdelana učna načrta za nedeljene jednorazrednice in deljene dvorazrednice. — V nadaljevalnih šolah kmetijskih je izpadel v novi izdavi III. tečaj, v kateri sinove pošiljati je bilo pa vže prej na voljo dano starišem.

Pomot ima knjiga z ozirom na zapletenost vsebine kakor na kraj tiskanja (na Dunaju) še jako malo. V dodatku (str. 232 in 236) mora stati: Učni red za jednorazredno razdeljeno (ne: nerazdeljeno) ljudsko šolo Razdelitev učiva iz prirodopisa v 2 oddelka v učnem načrtu (str. 47) v viši skupini deljene jednorazrednice se ne vjema z dotičnim učnim redom (str. 32); tú je namreč prirodopis skupen za oba oddelka. Na strani 29 je v viši skupini čas (1+1* in 2+1*) za prirodopis in prirodoslovje pisan posebe in za zemljepis in zgodovino zopet posebe, kar bi moralo stati za vse štiri predmete le jedenkrat (skupno). Na strani 6 ima biti ob torkih drugo polovico prve ure zjutraj za I. oddelk „učenje na pamet“ namestu črtice; sicer bi se ta učni red ne vjemal spredstoječim urnikom. Na strani 83 naj se čas uka iz računstva in geometričnega oblikoslovja v I. oddelku I. skupine II. razreda zamenja s časom za ponavljanje, torej uk = 3+1* in ponavljanje = 3. Prav tako tudi za isti predmet v II. oddelku iste skupine in istega razreda; torej uk = 2+2* in ponavljanje = 3. V urnikih za nadaljevalne šole (str. 248 in 250) stoji pod nemškim izrazom „Stundenplan“ slovenski „učni red“, to pa je nemški „Lectionsplan“ in zato naj se óni „učni red“ zamenja z izrazom „urnik“. — V vseh urnikih razen urnikov za nadaljevalne šole velja v predzadnji vodoravni rubriki „Število ur na teden“ za dečke; za deklice je treba k temu številu prišteti čas ročnih del, odstevši mu čas telovadbe, ako je.

Toliko o vsebini. Zunanja oblika knjige (v novi izdavi) je priročnejša, papir lep, tisek razločen, vez lična in cena (70 kr.) mnogo nižja, ker manjkajo tudi „pojasnila, kakó naj učitelj postopa pri pouku“, kar se pa priobči v posebnem zvezku.

— a.

„Deutsch-slovenisches Wörterbuch“ von Anton Janežič. Dritte, vollständig umgearbeitete und vermehrte Auflage, bearbeitet von Anton Bartel, k. k. Gymnasial-Lehrer zu Laibach, unter Mitwirkung der Collegen A. Kaspret, M. Petelin, J. Pichler, L. Pintar, M. Suhač, A. Tavčar. — Kolikor smo se po površnem prelistovanju uverili, je slovar, ki obsega 841 strani, jako dobro sestavljen, očiščen nedostatkov v prejšnjem Janežič-evem slovarju, pomnožen pa z vsem novejšim jezikovnim gradivom, nahajajočim se v naših knjigah in časnikih. Janežič-ev slovar je bil že prej Wolf-ovemu vsaj jednak, v sedanji izdaji ga pa daleč nadkriljuje in popolnoma zadoščuje kot nemško-slovenski slovar.

Družba sv. Mohora, ki je to knjigo založila, je odpomogla ž njo silni potrebi in pridobila si novo zaslugo za slovenski narod. Ker je občinstvo to knjigo že močno pogrešalo, smo prepričani, da bode hitro seglo po njej. — Dobiva se v tiskarni Družbe sv. Mohora v Celovcu in po vseh knjigarnah ter stane (brez poštnine) 3 gld.

Anton Vidovič. †

Srce mi tužno bije,
V sôlzah bridkih se topi
Odeja črna brateca krije
Ga več med nami tukaj ni.

Zopet je posegla nemila smrt globoko v naše kroge. „Bela žena“ nam je odvedla izvrstnega sotovariša, poštenjaka in marljivega delavca. Dne 24. septembra t. l. je namreč svoji ljubi ženi in milim 6 otročičem, vsem pravim sotovarišem in resničnim prijateljem na veliko žalost nenadoma umrl: gosp. Anton Vidovič, nadučitelj in organist v Cirkoveah v najlepši moškeji dobi.

Porojen 19. maja 1842. leta v prijaznih Halozah, v občini Vareja, fare sv. Vida blizu Ptuja, je ranjki kakor uč. pripravnik na c. kr. normalni glavni šoli v Mariboru meseca julija 1860. l. svoje učenje z dobrim vspehom dovršil in stopil 5. decembra istega leta kot podučitelj v prvo službo pri Sv. Trojici v Halozah, kjer je ostal do l. 1862. Na dalje je služboval kot podučitelj v rojstni fari pri Sv. Vidu (1863 do 1. nov. 1865), pri Veliki nedelji (1. nov. 1865 do 5. nov. 1866), v Središču (1867), pri Sv. Ropertu v Slov. goricah (1868), pri Sv. Benediktu v Slov. gor. (1869 do 16. febr. 1872) in pri Sv. Lenartu v Slov. gor. (od 16. febr. 1872 do 1. marea 1877); dalje kot nadučitelj: pri Sv. Benediktu v Slov. gor. (od 1. marea 1877 do 6. oktobra 1879) in v Cirkoveah (od 6. oktobra 1879 do svoje prerane smrti).

Kot učitelj je bil rajni Vidovič vesten in marljiv; svoje učiteljske dolžnosti je do zadnjega vestno in natančno opravljal. Bil je sicer občutljivega značaja, a blag in dober prijatelj. Svojo družino je presrečno ljubil in ji bil skrben oče. Že od lani se je mnogokrat tožil, da se mu želodec slabi in mu jed ne diši. Vrh tega je imel nekatere znane nasprotnike preganjalce, kateri so mu povzročili mnogo bridkih ur in so tako bolezen, ki se je v njegovem sicer krepkem organizmu vgnezdila, dokaj povspešili, tako, da je dne 2. septembra hudo zbolel. Poklicani zdravnik, g. dr. Schifferer iz Ptuja je spoznal, da so se bolniku na želodec naredile gnojavice (Magengeschwüre); a nihče ni mislil, da bo v kratkem njegova zadnja ura, ker ga je že večkrat želodec hudo nadlegoval. Toliko pa je tudi gotovo, da mu je velika bridkost in žalost množila žolč in krajšala življenje. V torek, 24. septembra, v jutro je bil previden sè sv. zakramenti za umirajoče in popoldne ob 3. uri je mirno v Gospodu zaspal.

Žalostna novica o njegovi nepričakovano nagli smrti nas je tem več pretresla, ker nismo vedeli, da je bil hudo zbolel in ker smo ga imeli še pred očmi, kako se je pri uradni naši konferenci v Ptuju, dne 1. avgusta še tako krepko vdeležil debate o šolskih knjižnicah. Na dan pogreba, v četrtek 26. septembra dopoldán sešlo se je 18 učiteljev in gosp. e. kr. šolski nadzornik Ranner v Cirkoveah; mnogo več učiteljev in udov sl. okr. šolskega sveta bi bilo pa še prišlo, da ni bilo isto jutro deževno vreme in seje okrajn. šolskega sveta v Ptuju. A obžalovati pa moramo, da se je domača šolska mladina v tako majhnem številu pogreba vdeležila. Sprevod je vodil domači preč. gosp. župnik Sorglechner z preč. gosp. kaplanom Osterc-em, h katerima sta se pridružila še preč. gg. sosedna župnika Rath iz Sv. Lovrenca in Antolič iz Gore. — Krsto, okinčano s krasnimi vency pa so nosili Cirkovski požarni brambovi, kateri so se tudi „in corpore“ pogreba vdeležili. Sprevod je šel ob 9. uri najprej v farno cerkev, kjer so se vršili navadni cerkveni obredi za pokojnega. Po dokončanem „Libera“ smo učitelji tik krste v cerkvi zapeli: „Nad zvezdami“, na pokopališču pa nagrobno pesem „Blagor mu“, po kateri smo potrtega in žalostnega srea pokopališče zapustili. — Večen pokoj blagi duši Vidovič-evi; naj počiva v miru, kateri mu v zadnjem letu njegovega življenja žalibože ni bil privoščen. Uživa pa naj za svojo trudapolno 29-letno delovanje sedaj tam nad zvezdami lepše in boljše povračilo, katero mu je pripravil večni Gospod, ki svojih zvestih služabnikov nikoli ne pozabi. Blag mu spomin! Pri Sv. Vidu, 13. okt. 1889.

Janez Robič.

Dopisi.

S Krasa, 18. oktobra 1889. (Zborovanje učiteljskega društva za Sežanski okraj.) Odbor našega učiteljskega društva je ukrenól, da bodemo zborovali v prijaznem Komnu v dan 17. okt. t. l. Resnici na ljubo naj pove,m da si nismo dobrega obetali, ker kislo deževno vreme nam je skoraj sleherni dan klicalo: „Učitelji obračate, Jupiter pluvius, pa obrnem!“ Nu! — Bogu bodi hyala! — četrtek je bil najlepši jesenski dan in učiteljstvo je z radostnim srcem prihitelo od blizu in daleč, da se nekoliko razvedri in si zopet nekaj mrvic pridobi v izvrševanje težavnega posla. Točno ob 10. uri dop. smo se zbrali v šolskem posloppju čveterorazrednice Komenske, kjer nas je g. učitelj Tance z učenci III. razreda že pričakoval. Bilo nas je 21 (18 učiteljev, 3 učiteljice.) Koj po molitvi je jel g. Tance poučevati; obravnaval je berilni košček „V slogi je moč.“ Po, blizu 25 minut trajajočem, pouku se je vršila poučna kritika, ki je bila za gosp. referenta, kakor je tudi zaslužil, ugodna; a drugemu učiteljstvu v veliko korist, ker marsikoji so pri tej priliki navedli znamenitih toček gledé obravnavanja berilnih koščekov. Gospod predsednik pozdravi zbrane s srčnim „dobro došli!“, osobito pa g. Josipa Streklj-a, učitelja iz Poddrage na Notranjskem, ki se ni vstrašil daljne poti ter nas je da-si iz drugega okraja, s svojim prihodom in pristopom k našemu društvu razveselil. Nadalje načrta v nekih krepkih potezah delovanje odborovo od zadnjega zborovanja ter naznani, da se je deželnemu zboru izročila prošnja za zboljšanje gmotnega stanja učiteljstva na Goriškem. Bog daj, da bi ne bila vzaludna!

Med pozdravom predsednikovim sta nas s svojim prihodom počastila preč. gg. Adolf Hremelj, dekan Komenski in Hebat, vikarij z Vojšćice, ki sta dolgo časa bila navzoča pri zborovanju ter pazljivo in z zanimanjem poslušala predavanje iz vzgojeslovja in sadjarstva. Videlo se jima je, da sta že učiteljevala in da se še vedno zanimata za šolstvo. — Prebral se je zapisnik zadnjega zborovanja, ki se je verifikoval. Tajnik in pisalec tega poročila prebere svoj sestavek iz vzgojeslovja z ozirom na vzgojo čudi. G. predsednik se zahvali poročevalcu za prebrani sestavek, na kar ga g. Kante prosi, da bi navél glavne teze svojega izdelka. Poročevalec temu radostno vstreže ter pové da ste mu v tem sestavku dve glavni vodili: neposredno in posredno vzgajanje tudi v šoli. G. Kante na to predlaga, da bi vsak poročevalec v prihodnje eden mesec pred zborovanjem poslal teze svojega referata društvnemu odboru, ki naj bi jih med učiteljstvo razposlal, da bi se ono domá na ta referat že pripravilo, kar bi bilo z ozirom na predmet in učiteljstvo velike vrednosti. Isto tako naj bi se v vabilih naznani, kaj bode naloga praktičnemu pouku. Navzoči smo temu pritrdili in radostno vsprejeli oba predloga.

G. Sila nam je predaval kaj zanimivo in nazorno iz sadjarstva. V duhu smo gledali lepo drevo, ki je krepko vzrastlo iz vsajene peške; ker kazal nam je, kako nam je delati z drevesom od tistega dne ko smo vsejali peško do onega časa, ko je vzraslo drevo košato in plodonosno. Vsa čast mu! Deželni odbor ni zavrzel tistih 25 gld., ki mu jih je letos dal, da mu je bilo možno vdeležiti se učit. kmet. tečaja v Gorici. G. predsednik se mu toplo zahvali na izbornem in poučnem govoru in g. Kante ga prosi, da bi še večkrat kaj predaval iz kmetijstva. Volitev delegatov k obč. zboru „Zaveze“ smo odložili do glavnega zborovanja v prihodnjem majniku, ker bode občni „Zavezni“ zbor še le o binkoštih bodočega leta. G. Kante predlaga, da bi se naše društvo obrnilo s prošnje do upravnega odbora „Zaveze“, da bi slavnoisti razposlal vsem učit. društvom spomenico za podporo g. Luznika, izumitelja didaktofona, o razprodaji tega znamenitega instrumenta.

G. Tomšić Franc predlaga, naj se voli g. Luznik o svojem času delegatom k obč. zboru „Zaveze“, kjer lahko osebno pokaže uporabo in veliko važnost didaktofona.

Oba predloga se vsprejmeta jednoglasno. Za tim smo z zanimanjem poslušali poročilo g. Kante-ta o odborovej seji „Zaveze“, ki se je vršila v Ljubljani v 3. dan okt. t. l. Iz tega poročila smo se prepričali, da upravni odbor naše „Zaveze“ krepko in neutrudno deluje. Sklenili smo prositi veleslavni deželni šolski svet, da dovoli tudi nam počitnic na binkoštno soboto in binkoštni torek, kakor je to že sedaj v Goriškem in Tolminskem okraju. Če nam se prošnja ušliši, bode delegatom tem lažje vdeležiti se prihodnjega obč. zbora „Zaveze.“ G. Kante je toplo priporočal zbranemu učiteljstvu vrlega našega „Popotnik-a“ ki je postal glasilo „Zaveze“, naj ga vsak gmotno podpira ter izrekel nado, da ne bode v bodočem letu niti jednega učitelja v našem okraju, ki ne bi bil naročnik „Popotnik-ov.“ —

G. Benigar predlaga, naj bi naše društvo pisмено javilo deželnim poslancem zahteve in težnje učiteljstva. Predlog se vsprejme z zaupanjem, da se nas bodo gg. poslanci morda vendar enkrat usmiliili. —

S trikratnim „Živio!“ presvitlemu cesarju je predsednik zaključil zborovanje. — Na svidenje v majniku prih. leta! B.

Novice in razne stvari.

(Knezoškof Lavatinski) postal je dr. Mihael Napotnik, porojen dné 20. septembra 1850. l. v Konjiški župniji. Gimnazijo obiskoval je v Celju, bogoslovje v Mariboru, kjer je bil dné 25. julija 1875. l. v mešnika posvečen. Včeraj in danes imel je v Solnogradu kanonični proces; temu sledi jutre 26. t. m. konfirmacija in v nedeljo 27. t. m. konsekracija. Dan intronizacije ni še znan. — Novi knezoškof je naše gore list in kličemo mu iz dna srca: Vivat, floreat, mnogaja leta!

(Odlikovanje.) Gosp. dr. Fr. Radey, ces. kr. notar v Mariboru in namestnik deželnega glavarja v deželnem zboru štajerskem dobil je red železne krone tretje vrste. — Dr. J. Merhal, bivši ravnatelj velike realke v Ljubljani, dobil je povodom svojega umirovljenja viteški križ Fran Josip-ovega reda.

(Imenovanje.) Gospod Jos. Merk, ces. kr. okr. glavar v Kranju, imenovan je c. kr. vladnim namestnikom in referentom za upravne in ekonomske zadeve pri deželnem šolskem svetu za Kranjsko.

(Poročil) se je dné 12. t. m. v Ljubljani vrli naš sotrudnik, gospod Fran Brežnik, c. kr. profesor v Novem mestu, z gospodično Avgusto Riederjevo iz Ljubljane.

(Časopis učiteljic.) V Pragi začel je izhajati mesečni pedagogiški časopis za učiteljice z naslovom: „Časopis učitelek“ pod uredništvom Emilije Šmucrové. Časopis bo prinašal članke o ženskih učiliščih v Rusiji, Hrvatskeji, Črni gori, na Slovenskem in sploh o odgoji slovanskih deklet. Pri časopisu sodelujejo skoro izključljivo češke gospé. Kakó dobro bi bilo, ko bi se našlo zanj tudi med našimi tovaršicami nekaj naročnic!

(Dolgost dneva.) V Berlinu, Londonu in Parizu traja najdaljši dan 16 $\frac{1}{2}$ ure, najkrajši pak 7 $\frac{1}{2}$ ure. V Stokholmu in Upsali iznaša dolgost dneva 19 $\frac{1}{2}$, dočim traja najkrajši dan jedva 5 $\frac{1}{2}$ ure. V Hamburgu in Dancigu 17 (in 7) ur, v Petrogradu in Tobolsku 21 $\frac{1}{2}$, v Arhangeljskem 22 $\frac{1}{2}$ (in 2 $\frac{1}{2}$), v Torneo 23 (in 1 $\frac{1}{2}$) ur, v Vardguzi v Norveškeji in na Nord-Kapu pak sploh od 21. maja do 21. julija ni nobene noči.

[Žganjepitje v Nemčiji.] Nemčija žrtvuje, kakor znano, vsakoletno 430 milijonov na vojsko in nič dosti manje ne potroši Nemčija vsakoletno tudi za žganjico, namreč 405 milijonov. Statistika uči, da preko 30 $\frac{0}{0}$ vseh na duhu bolnih, 50 procentov vseh ubožanih in 70 $\frac{0}{0}$ vseh zločincev so pijanci.

[Španjsko časnikarstvo.] Po statistiki, katero je objavilo pred nedavnim ministerstvo notranjih zadev, izhaja v Španjskej 1161 časopisov vsake vrste v 1,249.131 izvodih, ali drugače povedano, vsak časopis ima povprečno 1075 naročnikov med 18 milijonovim prebivalstvom. Od téh 1161 časopisov je 496 političnih, 237 znanstvenih, 113 verskih, ostali pak so literarni, satirični, humoristični, gledališki in ped. 496 političnih časopisov izhaja v 782.652 izvodih, takó, da pride jedna številka na 23 prebivaleev. Od téh 496 polit. časopisov zastopa 370 listov v 513.769 izvodih monarhično, 104 časopisi v 268.883 izvodih pak republikansko tendencijo. V Madridu izhaja 327 časopisov, v provinciji barcelonskej 117, v Sevilli 38, v Valenciji in Kadiksu po 32, v Alicanti 30, v Mureiji in Taragoni po 29, na Balearskih otokih in Zaragossi po 28 časopisov, itd.

Vabilo k zborovanju celjskega učiteljskega društva, dné 2. novembra t. l. ob 11. uri predpolúdne v okoliški šoli v Celju. Dnevni red: 1. Zapisnik. 2. Društvene reči. 3. „Nekaj misli o nadaljevalnem izobraževanju ljudskih učiteljev“, govori gosp. Anton Gnus iz Zg. Rečice. 4. Nasveti. K mnogobrojni vdeležbi vljudno vabi odbor.

Vabilo. Učiteljsko društvo za Ptujski okraj bode v četrtek, dné 7. novembra t. l. ob 1/2 11. uri dopolúdne v okoliški šoli imelo svoje redno mesečno zborovanje z naslednjim dnevnim redom: 1. Zapisnik. 2. Dopisi. 3. Prostovoljno predavanje. 4. Slučajni nasveti. V zmislu sklepa, z dné 1. avgusta t. l. boše se tudi povodom tega zborovanja šolsko-vrtni odbor za Ptujski okraj konstituiral. K obilni vdeležbi vabi najvljudneje odbor.

Vabilo. Ormoško okrajno učiteljsko društvo zboruje dné 2. novembra t. l. ob 11. uri v Ormožu sè sledečim vsprejemom: 1. Zapisnik. 2. Dopisi. 3. Prostovoljno predavanje. 4. Poročilo gosp. J. Jurše „o zborovanju zaveze štaj. učit. društev v Fürstenfeldu“. 5. Vsprejem novih udov. 6. Vplačevanje letnine. 7. Predlogi. K mnogobrojnej vdeležbi vljudno vabi odbor.

Spremembe pri učiteljstvu.

Na Štajerskem: Gosp. *Kokot Miha*, poduč. na šoli Celjske okolice, šel je za suplenta v Fürstenfeld, na njegovo mesto pa je prišel namestov. učitelj *Gračner Julij*. G. *Trabusiner Bernard*, poduč. v Konjicah je premeščen v Zreče, g. *Pirk Janez*, poduč. v Zrečah pa v Konjice. G. *Fran Lorber*, poduč. v Rečici gre v Gorico, g. *Pavlič Jarnej* iz Št. Jurja ob Taboru pa v Preborje. V Št. Jurij je prišla gspđ. *Ahčič Leticija* iz Preser (Kr.) za def. podučiteljico. G. *Kokalj Ferdo*, poduč. pri Sv. Jederti, šel je za prov. učitelja v Krčanje na Koroško. G. *Antosiewicz Adolf*, poduč. v Pišecah, pride na enako mesto k Sv. Duhu v Ločah, na njegovo mesto v Pišecah pa gre g. *Pečnik Vekoslav*, dosedaj v Zdolah. G. *Pišč Janez*, poduč. na Humu gre v Sevnico, g. *Dominkuš Gizela*, poduč. v Št. Petru v Sav. dol. pa v Smartno pri Slovenjgradu. Gspđ. *Vaš Leopoldina*, dosedaj prov. učiteljica v Podgradu (Istra) je nameščena za podučiteljico v Št. Vidu bl. Planine, gospa *Lorger-Junis Antonija* za podučiteljico v Št. Lenartu pol. Lašk. trga, g. *Sterniša Jože* pa za suplenta v Ljutomeru. G. *Hönigman Ivan*, pom. uč. za Breški okraj, oskrbuje podučiteljsko mesto pri Sv. Antonu bl. Reichenburga. Kot prov. podučitelji so nameščeni a) gg. mariborski učiteljski kandidatje in sicer: *Cizel Miha* na Leitersberg-Krčevinskej šoli v Mariboru, *Čeh Jožef* pri Sv. Andražu v Slov. gor., *Iglar Fran* na Dobrni, *Krajnc Jožef* v Smartnem na Paki, *Kurbus Tomaž* v Št. Vidu pri Ponikvi, *Pukmeister Jakob* v Vitanju, *Terčak Jožef* v Št. Janžu na Peči, *Vobič Oton* v Gorenji Polskavi in *Zacherl Franc* v Cezanjeveih. b) gg. Ljubljanski učiteljski kandidatje: *Falk Aleks.* v Hrastniku, *Schechel Alojz* v Reichenburgu. *Stritar Josip* pri Sv. Jederti in *Volc Emil* v Trbovlje-Vodah. Gospodičine kandidatkinje: *Mlakar Marija* v Pletrovčah (pr. učit.), *Pettauer Paula* v Zdolah, *Petrovič Ana* v Podstredi, *Sieberer Izabela* v Makolah, *Susan Josipina* v Dornavi, *Strecker Marija* na Blanci in *Thienel Albina* v Št. Petru v Sav. dolini.

Na Kranjskem: Gosp. *Vogaja Ludvik*, učitelj v Pirničah, dobil je službo učitelja-voditelja v Mohličah na Koroškem, na njegovo mesto v Pirniče pride gosp. *Weber Karol*, učitelj na Vojskem (Idrija).

Na Primorskem (v Tržaški okolici): Na šolo v Rojan pride g. *A. Albissier*. Gspđ. *Micheli Marija* je premeščena iz Ketnare v Rojan, gspđ. *Gregorič Ivanka* iz Proseka na Ketnaro in gspđ. *Antonija Lavrenčič* iz Trebič na Prosek-Kontovelj; začasna učiteljica v Trebičah je imenovana gspđ. *Kristina Piano*.

Štv. 962.

NATEČAJI.

V Ptujsem šolskem okraju se v uneščenje ob Veliki noči 1890 razpisujejo:

- a) **Nadučiteljska služba v Cirkovcah**, IV. plač. razred in stanovanje v šolskem posloplju.
- b) **Učiteljska služba na Hajdinu**, IV. plač. razred in prosta izba.

Prošilci naj svoje prošnje, pri a) tudi z dokazom sposobnosti podučevanja katolišk. verouka, do **12. novembra t. l.** vložijo službenim potom pri dotičnem krajn. šolsk. svetu.

Okr. šolski svét v Ptuj, dné 1. oktobra 1889.

2—2

Predsednik: **Marek s. r.**

Štv. 340.

Učiteljsko mesto.

Na enorazrednici pri **sv. Roku** poleg **Sotle** se umešča učiteljsko mesto z dohodki po IV. plač. razredu in prostim stanovanjem definitivno ali tudi provizorično.

Prošitelji naj svoje redno obložene prošnje z dokazom, da so sposobni podučevati v katoliškem verouka, vložijo do **13. novembra t. l.** pri krajn. šolskem svetu pri **Sv. Roku**, pošta Rogatec.

Okr. šolski svét Rogatec, dné 2. oktobra 1889.

2—2

Predsednik: **Marek s. r.**

Podučiteljsko mesto.

Na trirazredni ljudski šoli IV. plač. razreda pri **sv. Ani na Krembergu** se podučiteljsko mesto definitivno ali provizorično umešča.

Prošnje za to mesto, s katero je združeno prosto stanovanje (ena izba), vložijo se naj do **20. dne meseca novembra t. l.** pri krajn. šolskem svetu.

Znanje slovenskega jezika je potrebno.

Okr. šolski svét v Cmureku, dné 20. oktobra 1889.

Predsednik: **Pace s. r.**

ŠOLSKE PESMI

Ravnokar so prišle na svetlo:

ŠOLSKE PESMI,

nabral in izdal **Gabrijel Majcen.**

— III. stopnja. — Cena 35 kr. —

Kdor jih želi dobiti poštnine prosto po pošti, naj pošlje po nakaznici 40 kr. — Gg. učiteljem, kateri bi knjižico, ako dobi aprobacijo vis. c. kr. ministerstva, v večjem številu širili mej mladino, dobé pri 12. eno po vrhu.

Theodor Kaltenbrunner,
trgovca s knjigami, umetnjami in muzikaljami v Mariboru o. Dr.